

VÁCLAV HAVEL – DOPIS GUSTÁVU HUSÁKOVI (1975)

METODICKÝ LIST PRO PEDAGOGY

KONTEXT

Václav Havel píše dopis Gustávu Husákovi v roce 1975. Je mu 39 let, má za sebou úspěšná šedesátá léta, během nichž se v Československu i v Evropě etabloval jako dramatik. V šedesátých letech je jeho dramatická tvorba spjata především s Divadlem Na zábradlí a hrami jako Zahradní slavnost (1963) a Vyrozumění (1965). Již od konce padesátých let se však Václav Havel kromě své původní tvorby opakovaně kriticky vyjadřuje k situaci v tehdejší Československu, a to jak ke stavu v literatuře a kultuře, tak v politice (cenzura, omezování svobody slova, cestování – zavřené hranice). Jeho kritika vůči režimu zesiluje především po okupaci v srpnu 1968. Kvůli svému protirežimnímu postoji je již od roku 1971 zakázaným autorem, jeho hry se nesmějí hrát na československých jevištích, nesmí publikovat. V sedmdesátých letech se jeho protirežimní pozice nadále prohlubuje a Václav Havel se stává jedním z předních československých disidentů. Mnoho času tráví na své chalupě na Hrádečku blízko Trutnova.

DOPIS GUSTÁVU HUSÁKOVI – OKOLNOSTI VZNIKU A DŮSLEDKY

Bezprostředním podnětem pro napsání dopisu nebyla žádná jednotlivá událost, ale spíše Havlem pocíťovaná nutnost se otevřeně a jasně vyjádřit ke stavu společnosti. Havel na jednu stranu opakovaně kritizoval vládnoucí struktury, na druhou stranu trávil v té době většinu času v ústraní na Hrádečku, kde režimu tolik nevadil. „Tvůrci normalizace povýšili zapomnění na metodu. Pro aktivního umělce to byl ale jen jiný způsob smrti. A tak Havel věděl, že musí jednat.“ (Michael Žantovský) Dopis Gustávu Husákovi tak vzniká jako promyšlené gesto, kterým Václav Havel vyhláší komunistickému režimu otevřený boj. Havel nechce jen pasivně přihlížet postupům tohoto režimu a smířit se s nimi. Odmítá žít ve lži. Jedná se o text promyšleně koncipovaný, jak ukazuje již jeho úvod. V něm Václav Havel oslovuje Gustáva Husáka akademickým titulem, vynechává veškeré s režimem související tituly, čímž popírá legitimitu vedoucí role komunistické strany.

V dopise Havel otevřeně popisuje atmosféru ve společnosti, která se v jeho interpretaci zcela odlišuje od oficiálního obrazu země. Základní stav společnosti definuje jako strach – strach o existenci, kariéru a postavení, v němž se lidé chovají jako němé loutky bez vlastního názoru, které si dokážou ze strachu vzájemně ubližovat. Ke konci dopisu Havel dokonce přirovnává atmosféru v zemi ke klidu márnice či hrobu. Svým listem vyjadřuje zcela jasný a nekompromisní nesouhlas se stavem, v němž se tehdejší Československo nachází.

Václav Havel poslal dopis do Husákovy kanceláře, ta mu ho však vrátila jako nepřečtený s poznámkou obviňující ho ze snahy posloužit antikomunistické propagandě. Havel však překvapivě nebyl předvolán k výslechu, ani mu nebyla provedena domovní prohlídka. Režim pochopil, že autor dopisem provokuje, a nechtěl reagovat přímo. Ve skutečnosti se však textem zabýval ústřední výbor komunistické strany a Havel se jím ještě více než předtím dostal do hledáčku StB.

Zdroj: Michael Žantovský: Havel. Argo, Praha 2014.

JAK A PROČ ČÍST DOPIS VE VÝUCE

Ukázka z Dopisu Gustávu Husákovi se soustřeďuje na popis pocitu strachu, který ovládal životy běžných lidí v polovině sedmdesátých let. Ukázku lze využít v hodinách literatury, dějepisu či občanské výchovy a demonstrovat na ní:

- dobový kontext – atmosféru normalizace a komunistického Československa;
- celoživotní boj Václava Havla za lidská práva a svobodu;
- odvalu Václava Havla říkat opakovaně nahlas to, co si mnozí mysleli, ale báli se otevřeně vyjádřit (Havlova potřeba „žít v pravdě“ versus „žít ve lži“);
- obecné a existenciální téma strachu a toho, jak se chovají lidé, kteří žijí ve strachu;
- formu otevřeného dopisu jako nenásilné vyjádření protestu – jazyk jako nástroj k vyslovení našich myšlenek, který může sloužit i jako zbraň – jsme zodpovědní za svá slova, slova mají svou moc i váhu;
- konkrétní projevy útlaku za komunistického režimu.

Krátká ukázka z dopisu může sloužit jako výchozí bod k diskusi o tom, co a proč se Havlovi ve společnosti nelíbilo. Studenti se mohou pokusit atmosféru společnosti srovnat s tou dnešní a vlastními slovy popsat, jak oni cítí stav společnosti dnes.

Z dopisu také vyplývá povaha boje, který Václav Havel vedl proti komunistickému režimu – boje, který byl nenásilný, založený na jazyce jako hlavní zbraně. Tento moment může sloužit jako východisko diskuse na téma, jaké zbraně volíme dnes, když v našem běžném životě vyjadřujeme s něčím nesouhlas, a jaké zbraně volí dnešní disidenti žijící v nedemokratických zemích.

Konkrétní otázky obsahuje pracovní list.

Dopis Gustávu Husákovi v plné verzi je k dispozici v elektronickém archivu Knihovny Václava Havla. Pro vstup je nutná registrace, která je zdarma a potvrzena automaticky ihned po vyplnění údajů. Vstup do elektronického archivu **[zde](#)**.